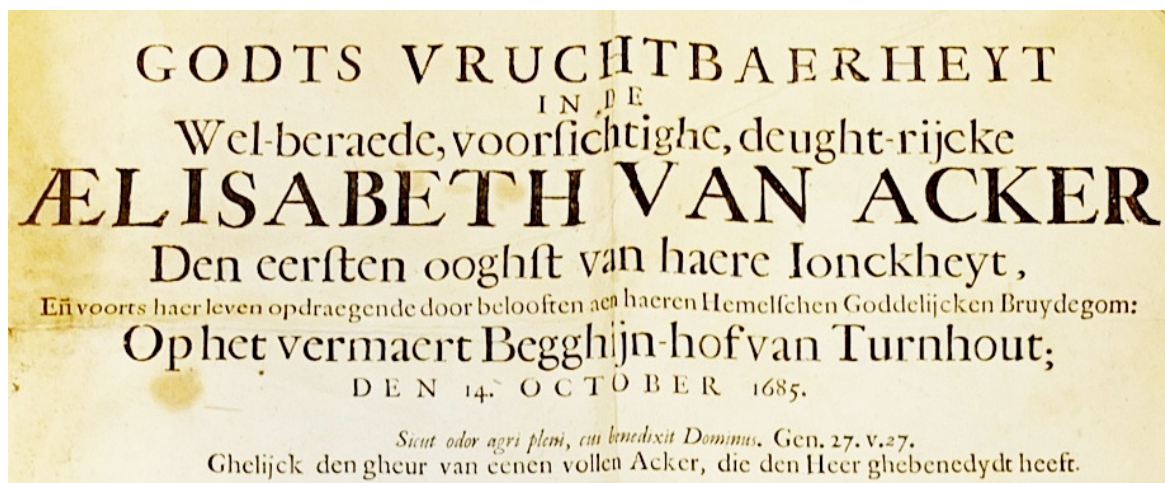

OUDSTE LOFDICHT UIT 1685 KOMT TERUG THUIS IN HET BEGIJNHOFMUSEUM

In 2018 werd in het Rijksarchief Antwerpen toevallig een lofdicht over de jonge novice 'AELISABETH VAN ACKER op het vermaert Begghijn-hof van Turnhout' ontdekt. Het werd uitgegeven op 14 oktober 1685 en is daarmee het oudst bekende lofdicht over een begijn van het Turnhoutse begijnhof. De voorbije maanden werd het originele document, dat ernstig beschadigd was, op initiatief van de Stad Turnhout en Musea Turnhout gerestaureerd. Dankzij een bruikleenovereenkomst met het Rijksarchief Antwerpen kan het lofdicht nu voor een periode van drie jaar worden tentoongesteld in het Begijnhofmuseum.

In november 2018 bezochten Jef Van den Bergh, voorzitter van De Vrienden van het Begijnhof van Turnhout, en Paul Koop, ondervoorzitter, het Rijksarchief in Beveren, dat toen een tijdelijk onderkomen bood aan het Rijksarchief Antwerpen. Bij het doorbladeren van enkele gemeentearchieven vond Paul Koop toevallig in het archief van Arendonk twee originele lofdichten over begijnen.

Het eerste was een lofdicht gewijd aan Margarita Biddeloo, begijn op het begijnhof van Antwerpen, uit augustus 1684. Het tweede lofdicht was opgedragen aan 'AELISABETH VAN ACKER op het vermaert Begghijn-hof van Turnhout', uitgegeven op 14 oktober 1685. Paul Koop beschreef zijn unieke vondsten al eerder in de *Begijnhofkrant* 68 (zomer 2020) in een artikelenreeks over begijnen en protestanten en noemde beide documenten toen "triomfantelijke boodschappen, passend in de gloriebeweging van het zuivere geloof tegenover de protestanten".

De kop van het lofdicht opgedragen aan Elisabeth Van Acker dat toevallig werd ontdekt in 2018.

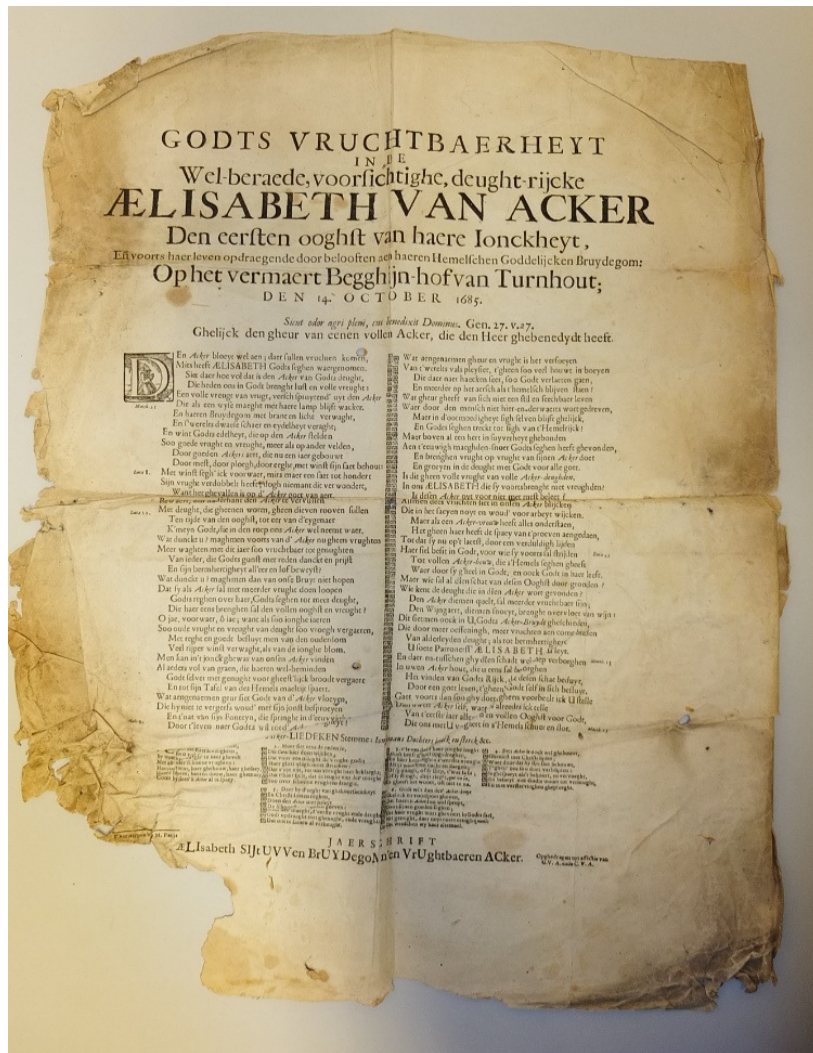
Lofdichten en vreugdeliederen

“Bij de belangrijkste gebeurtenissen in het leven van een begijn, zoals de professie (of ‘*steding*’), waarbij ze officieel werd opgenomen in de begijnengemeenschap, of bij haar zilveren, gouden, diamanten, briljanten en platina jubileum werd er gefeest”, aldus Hugo Vanden Bossche, oudvoorzitter van De Vrienden van het Begijnhof, bij de voorstelling van het gerestaureerde lofdicht op 14 juni 2022 in het Corpus Christianorum. Platina staat voor 70 jaar, wat bijzonder lang lijkt, maar in de 17de en 18de eeuw waren er in Turnhout niet minder dan vijf juffrouwen die 71 tot 73 jaar begijn waren.

Zeker bij dergelijke jubilea werd er uitbundig gefeest op het begijnhof, samen met de ouders, broers en zussen van de geprofeste, gezeten aan een rijkelijk gedekte tafel. Dat dit soms wel eens de spuigaten uitliep, blijkt uit de herhaaldelijke bisschoppelijke voorschriften, die de feestvierders aanmaanden tot soberder maaltijden.

“Vanaf het einde van de 17de eeuw zetten gegoede familieleden de professie en soms ook het jubileum van hun dochter, zus, tante of nicht extra luister bij met een gedrukt lofdicht. Vaak gingen dergelijke huldegedichten gepaard met een speciaal geschreven jubellied. De jubelliederen, ook vreugdeliederen genoemd, werden op bestaande melodieën gezongen. Voor zover mij bekend, zijn er tot op heden maar twee liederen vergezeld van een uitgeschreven melodie teruggevonden, namelijk een lied uit 1780 voor een begijn uit het begijnhof van Mechelen en een lied uit de Turnhoutse collectie, dat in 1936 geschreven werd door begijn Theresa Verdonck voor de viering van grootjuffrouw Van Eupens gouden jubileum.” (zie ook *Begijnhofkrant* 45, herfst 2014).

In totaal werden 38 lofdichten en/of vreugdeliederen gevonden. Met de recente vondst van het 17de-eeuwse lofdicht voor Elisabeth Van Acker zijn het er nu 39. Ze zijn allemaal terug te vinden in de online catalogus op www.vriendenbegijnhof.be (onder Artikels 1.3).

Het lofdgedicht over Elisabeth Van Acker, die haar godsvruchtige levenswandel beleefde op het 'vermaert Begghijn-hof van Turnhout', meteen het oudste van de 39 lofdichten en vreugdeliederen die tot nu toe werden teruggevonden.

Rijkelijk versierd

“Een aantal van de door begijnen achtergelaten lofdichten zijn gewoon met de hand geschreven of getypt. Soms werden de teksten in een verzamelschriftje overgeschreven of werd de viering genoteerd in een geschenkboek. 22 lofdichten werden gedrukt. Het door de familie van de gevierde begijn samengestelde lofdicht werd dikwijls versierd met bloemenkransen van veelkleurige, geschilderde of papieren bloempjes.

Een prachtig voorbeeld is te bewonderen in de Groot-Jufferskamer van het Begijnhofmuseum.”

Dit in Antwerpen gedrukte lofdicht werd opgedragen aan juffrouw Maria Anna Gerardi, 'doende haere professie op het vermaerd Begijn-hof binnen Turnhout', die op 25 september 1763 werd geprofest.

De familie Gerardi behoorde in de 17de en de 18de eeuw tot de Antwerpse politieke en commerciële elite. In Edegem is er een Ridder Gerardilaan. De tekst van het lofdicht en vreugdelied werd geschreven door de broer en zus van Maria Anna. De lange tekst is een vrije ontlening aan het lied der liederen, het Hooglied: *“Wy lezen met wat liefd’, en met wat groot verlangen Den Bruydegom syn Bruyt roept in het Boek der Zangen. Komt, Bruyt in mynen Hof: daer heb ik u bereyd ‘t geen toekomt aen myn’ Bruyt, die gy waerachtig zyt.”*

“Gerardi wordt verder vergeleken met de bruid uit het Hooglied. Zoals in vele lofdichten wordt de tekst gevolgd door een chronogram (jaarschrift) en een vreugdelied. Van het Gerardi-lofdicht zijn waarschijnlijk meerder kopieën gemaakt. Die werden als aandenken geschonken aan onder meer de familieleden en meesteressen. Tot op heden zijn er echter geen gevonden. Van het loflied dat herinnert aan de professie van de uit Sint-Pieters-Leeuw afkomstige begijn Maria Alexandrina Stoop is wel een kopie aanwezig in het Begijnhofmuseum. Ook daarin wordt, zij het in mindere mate, naar de bruid uit het Hooglied verwezen. In de Groot-Jufferskamer is er voorts ook nog een lofdicht te zien uit 1787, aangeboden door de regerende juffrouwen en meesteressen

van het hof aan pastoor Petrus Janssens bij de viering van zijn zilveren jubileum. En in een toonkast in de Mermanskamer is een van de drie lofdichten te bekijken die werden aangeboden aan de in Turnhout geboren Louisa Haecks ter gelegenheid van haar professie op 2 september 1901.”

Nog een opvallend feestlied is het document dat waarschijnlijk op 3 september 1989 door het begijnhofkoor werd aangeboden aan E.Z. Johanna de Boer bij haar 50ste aanwezigheidsjaar op het begijnhof. De eerste twee strofen ervan staan naast het feestmenu van een typisch Kempense koffietafel met frikadellen en krieken. Voor dit feestlied is men te leen gegaan bij een gedicht van de Dendermondse schilder-dichter Herman Broeckaert, met als titel ‘*Van ’t Maseurken*’. Het werd door Emiel Hullebroeck op muziek gezet. Het begin luidt als volgt:

*Daar steekt op een morgen
Een jong maseurken
haar kopke door de spleet
van ’t begijnhofdeurken.
CANTEMUS DOMINUM.*

*Haar wangetjes blozen,
zo rood, zo rood,
zij keert er haar hoofdje
devoot, devoot...
NAAR ALLE KANTEN OM.
CANTEMUS DOMINUM.*

“Deze tekst is duidelijk niet gebaseerd op de bruidsmystiek en er wordt ook niet zoals bij veel lofdichten uit Genesis, de psalmen, Spreuken of het Boek der Openbaring van Johannes geciteerd. Toch vind ik het mooie samenvatting van het dagelijkse leven van een eenzame beginn”, besluit Hugo.

Drie jaar in bruikleen

Heel wat waardevoller is het lofdicht dat Paul Koop eind 2018 aantrof in Beveren. Meteen ontstond het idee om het naar Turnhout te halen en indien mogelijk in het Begijnhofmuseum tentoon te stellen. Daartoe nam hij contact op met Dr. Johan Dambruyne van het Rijksarchief Antwerpen. “In september 2021 kreeg ik van de vzw De Vrienden van het Begijnhof van Turnhout de vraag of een tijdelijke of langdurige bruikleen van het lofdicht in het Begijnhofmuseum tot de mogelijkheden behoorde. Naar aanleiding van die vraag werd een bruikleendossier geopend en werd nagegaan wat haalbaar was. Gelukkig kon aan het verzoek van De Vrienden een positief gevolg worden gegeven. Met het stadsbestuur van Turnhout werd intussen een bruikleenovereenkomst afgesloten voor een periode van drie jaar, eventueel verlengbaar”, aldus de heer Dambruyne.

“Een van de belangrijkste redenen waarom positief gevolg kon worden gegeven aan het verzoek van De Vrienden, was dat het lofdicht, afgezien van zijn literaire of poëtische waarde, een belangrijk erfgoedrelict is van een verdwenen vrouwengemeenschap en van de begijnencultuur die in Vlaanderen wijdverspreid en gedurende eeuwen zeer bloeiend was. Bovendien dateert het lofdicht uit een periode toen het begijnhof van Turnhout op zijn hoogtepunt was. We weten dat het in 1675 liefst 370 begijnen huisvestte. Dat het lofdicht zou worden tentoongesteld in het Begijnhofmuseum en dat het begijnhof van Turnhout sedert 1998 op de UNESCO-Werelderfgoedlijst staat, heeft ook meegespeeld bij de beslissing.”

Dat het stadsbestuur van Turnhout bereid gevonden werd om de restauratiekosten van het lofdicht op zich te nemen, heeft uiteindelijk ook een doorslaggevende rol gespeeld. Een facsimile of digitale kopie zou eventueel een waardig alternatief geweest zijn om tentoon te stellen. Maar de charme van een pas gerestaureerd origineel document is niet te evenaren. De restauratie werd uitgevoerd door papierrestaurator Oliver Claes. Dankzij die geslaagde restauratie kan het oudst bekende lofdicht van het begijnhof van Turnhout nu kraaknet en stralend worden getoond in het museum. Gehoopt wordt dat dit unieke document de komende jaren heel veel museumbezoekers mag aantrekken.

Dr. Johan Dambruyne, diensthoofd Rijksarchief Antwerpen, en schepen voor cultuur Astrid Wittebolle bewonderen het gerestaureerde lofdicht in het Turnhoutse Begijnhofmuseum.

Foto: Gazet van Antwerpen

Schepen voor Cultuur Astrid Wittebolle noemde de ontdekking bij de voorstelling “een klein mirakel”. Voor haar is het document meer dan een papier uit lang vervlogen tijden. “Telkens we erin slagen om zo’n kostbaar historisch erfgoed uit onze stad op te sporen en hier opnieuw te tonen en te bewaren, herinner ik mij weer dat zorgen voor de stad van vandaag ook zorgen voor de stad van gisteren is. Als we vergeten wie we waren, hoe het er hier vroeger uitzag en aan toeging, dan varen we stuurloos.”

Meer informatie: www.begijnhofmuseum.be

Guido Theunissen